

O'SMIR YOSHLARDA MUSIQIY DIDNI TARBIYALASH USULLARI

Raxmatova Nargiza Dolibayevna
Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy
pedagogika universiteti, dotsent v.b.

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'smir yoshdagi o'quvchilarda mumtoz musiqaga ijobiy munosabatni shakllantirish, musiqiy didni tarbiyalashning ayrim usullari yoritilgan.

Kalit so'zlar: musiqiy did, muloqot, musiqiy shakl, janr, uslub, mumtoz musiqa, o'smir, o'qituvchi, o'quvchi, musiqiy ifoda vositalari.

Musiqa shaxsni tarbiyalash va kamolga yetkazishda samarali vosita hisoblanadi. Musiqiy ta'limning asosiy tamoyillari va musiqiy madaniyatni shakllantirish aynan o'smirlik yoshida singib boradi. Shuning uchun ular bilan nutq muloqoti kontekstida o'smirlarda musiqiy didni tarbiyalashning samarali usullarini izlash bugungi kunda dolzarbdir.

Umumiy o'rta ta'lim maktabi o'quvchilarida mumtoz musiqaga ijobiy munosabatni shakllantirish musiqa o'qituvchilari uchun maxsus muhim ta'lim va tarbiya vazifasidir. O'qituvchi o'zining kasbiy faoliyatida musiqiy-tarixiy va musiqiy-nazariy bilimlarini qo'llagan holda maktab o'quvchilariga musiqiy matnlar olamida yo'nalishni aniqlashiga yordam berishi, o'quvchilarda nutq va fikrlash madaniyatini shakllantirishni ta'minlashi, tinglangan musiqiy asar asosida o'z taassurotlari haqida so'zlab berish istagi paydo bo'lishi va ularning musiqaga bo'lgan qiziqishini rivojlantirishi lozim. O'smir yoshdagi o'quvchilarga o'zlarining musiqiy taassurotlari haqida so'zlab berishi o'smirning nutqini bilvosita yaxshilash va boyitishga imkon

beradi. O'smirlar bilan ishlashda musiqaga bo'lgan qiziqish ularning hissiy qiziqishi bilan birlashtirilishi kerak.

Musiqiy pedagogika sohasidagi ko'plab pedagog va tadqiqotchilarning fikriga ko'ra, o'smirlarning "saviyasi past, lekin ommalashib ketgan musiqa" ni tinglashi yuqori musiqiy his-tuyg'ularni tarbiyalashga, chuqur estetik kechinmalarni shakllantirishga yordam bermaydi.

O'smirlik davrida muloqot yetakchi faoliyat bo'lib, musiqa esa uning muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. O'smir ommaviy axborot vositalaridan o'zini qiziqtirgan zamonaviy musiqiy oqim haqida bilimga ega bo'ladi, bu bilim esa har doim ham uning musiqiy ishtiyoqining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmaydi. Zamonaviy musiqa haqida suhbatlashishda o'qituvchi-murabbiyning roli juda muhimdir. Zamonaviy mashhur musiqani estetik va ma'naviy tomonidan baholab, ularni mumtoz meros bilan o'zaro bo'g'liqligini, o'zining "mumtoz ildizlari"ga ega ekanligini o'smirlarga tushuntirib, zamonaviy musiqa asarlarini tanlab olishlariga yordam berish kerak.

O'qituvchi o'smirlarni tinglangan musiqiy asar haqida mulohaza qilishga, ularni faol tinglashga yordam berishi va musiqani estetik jihatdan baholashga undashi kerak hamda o'quvchilar tomonidan berilgan savollarga aniq javob berishi lozim. Bu yoshdagi o'quvchilar murakkab ichki dunyo, his-tuyg'ular, ichki kechinmalarga boy, muhabbat mavzularidagi, qahramonlik ruhidagi musiqiy asarlarni bajonudil kuylaydilar. O'smirlar hissiyotga beriluvchan, ta'sirchan bo'lganligi sababli, chuqur falsafiy g'oyalar bilan sug'orilgan, orzu va baxt-saodat uchun kurash, sog'inch kabi insoniy his-tuyg'ular ifodalangan musiqa ularga kuchli hissiy ta'sir o'tkazadi va jiddiy mushohada qilishga undaydi.

O'quvchilarning musiqiy dramaturgiya haqidagi tushunchalarni rivojlantirish va tasavvurlarini uyg'otish muhim vazifadir. Buyuk g'oyalarni aks etuvchi U.Musayevning "To'maris" baleti, M.Ashrafiyning "Dilorom"

operasi, A.Motsartning 40-simfoniyasi, L.Betxovenning “Qahramonlik” asarlarini tinglab idrok etish jarayonida, o‘quvchilar bu asarlardagi aniq ifodalangan musiqiy obrazlar va ularning to‘qnashuvlari, ziddiyatlar, kurash, dramatik rivojlanishlar haqida tushunchaga ega bo‘ladilar.

Umumiy o‘rta ta’lim maktabi o‘smir yoshdagi o‘quvchilar bilan ishlashda musiqa o‘qituvchisining vazifasi shundan iboratki, ularning musiqaga bo‘lgan intilishlarini takomillashtirish, o‘smirlarda tinglangan musiqiy asar haqida fikr yuritish, musiqa asosiy g‘oyasi, musiqiy ifoda vositalari, musiqiy asarning shakli, janri va uslubi haqida o‘z fikrini ifoda etish qobiliyatini shakllantirishdir. Uslubiy tajribalar shuni ko‘rsatadiki, o‘smirlarda yaxshi musiqiy didni rivojlantirish uchun turli janr va yo‘nalishdagi musiqiy asarlarning maxsus tanlangan va munosib namunalari asosida amalga oshirilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qodirov R.G. Musiqa pedagogikasi. T.: 2012
2. Yuldasheva,N., & Raxmatova,N. (2016). O‘zbek musiqa adabiyoti. *Toshkent-«iqtisod-moliya»-2016*.
3. Dolibaevna, R.N. (2025). DIGITAL TECHNOLOGIES IN MUSIC EDUCATION. *World scientific research journal*, 38(1), 101-103.
4. Dolibaevna, R.N. (2025, April). THE EDUCATIONAL VALUE OF MUSIC CLUBS. In *International Conference on Modern Science and Scientific Studies* (pp. 15-18).